

PORONTALJOJEN TUOTANNON NYKYTILANTEEN KARTTOITTAMINEN

Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke

Pulskaa Isa-Miranna

Opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Agrologi (AMK)

2021

Maaseutuelinkeinojen koulutus
Agrologi (AMK)

Tekijä	Isa-Miranna Pulska	Vuosi	2021
Ohjaaja	Kirsi Muuttoreanta		
Toimeksiantaja	Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke		
Työn nimi	Porontaljojen tuotannon nykytilanteen kartoittaminen		
Sivu- ja liitesivumäärä	27 + 3		

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa porontaljan tuotannon nykytilanne poronhoitoalueen poroteurastamoiden näkökulmasta. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke, josta päävastuussa on Lapin ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään porontaljan ominaisuuksia ja käyttöä sekä porontaljan markkinatilannetta että porontaljan suolausta ja ilmakehää. Teoriatieto on suurimmilta osin aiheen kirjallisuudesta, mutta myös oman kokemuksen kautta saatua asiantuntijatietoa, jonka olen saanut työskenneltyäni Taljat rahaksi -hankkeessa projektityöntekijänä.

Opinnäytetyön aineisto on kerätty haastattelemalla puhelimitse kesän 2021 aikana kaikki poronhoitoalueen poroteurastamoiden esimiehet projektityöntekijän ominaisuudessa. Opinnäytetyössä ei nimetä yksittäisiä haastatteluun vastajia, vaan vastauksia on käsitelty yleisellä tasolla, eikä ketään voida tunnistaa vastausten perusteella.

Haastattelukysymykseni koskivat kokonaisvaltaisesti taljan suolausprosessia, taljamääriä, työntekijöitä, kuluja ja tuottoja. Porontaljan nykyinen tilanne on poroteurastamoiden näkökulmasta huono. Pahimmillaan taljat menevät jätteeksi, eikä tulevaisuuteen ole tietoa.

Haastatteluiden tuloksia tarkasteltaessa havaittiin poroteurastamoiden samankaltainen tilanne nykyään taljojen suhteen. Taljan hinta on romahtanut viime vuosina rajusti, ja osa taljoista on jouduttu viemään kaatopaikalle jätteenä. Taljan tuotanto oli hyvin samankaltaista kaikilla poroteurastamoilla. Eroja havaittiin teurastamon rakenteellisessa toteutuksessa sekä työntekijöiden innokkuudessa taljan käsittelyssä.

Avainsanat

porontalja, porontaljojen ilmakehä, porontaljojen suolaus, porotalous

Rural Industries
Agronomist

Author	Isa-Miranna Pulska	Year	2021
Supervisor	Kirsi Muuttoranta		
Commissioned by	Taljat rahaksi -project		
Subject of thesis	Mapping the current situation of reindeer hide production		
Number of pages	27 + 3		

The aim of this thesis was to demonstrate the current situation of reindeer hide production from the perspective of slaughterhouses within the reindeer management area. The commissioner of this thesis was a development project Taljat rahaksi conducted by Lapland University of Applied Sciences.

The theoretical part of this thesis focused on the features, usage and the current market situation of reindeer hides. In addition, the several stages of the salting and air-drying of the hides were explained. The theoretical information is based on academic literature of the topic along with personal knowledge gained from working as a project employee in Taljat rahaksi -project.

The material of the thesis has been collected by telephone interviews during the summer of 2021. Interviewees were the supervisors of the slaughterhouses of the reindeer management area and the interviews were executed as a project employee. The responses have been processed at a general level and none of the respondents can be identified of the responses.

The interview questions comprehensively concerned the salting process, the quantities of the hides, the employees, costs and revenues. When looking from the perspective of the slaughterhouses the current situation of the reindeer hides is poor. At worst the hides become waste and the future does not seem bright.

Examining the interview results revealed similarity in the usage of the reindeer hides within the slaughterhouses. The price of the hides has been decreasing extremely in the past few years and part of the usable hides have had to be taken to landfill as waste. The production of the hides was greatly identical in all slaughterhouses, yet differences were found in the structural implementation of the slaughterhouses and in the enthusiasm of the employees handling the hides.

Key words reindeer hide, reindeer husbandry

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 PORONTALJAT.....	7
2.1 Ominaisuudet.....	7
2.2 Käyttö.....	9
2.3 Suolaus.....	12
2.4 Ilmakuivaus.....	14
2.5 Taljamarkkinat ja tuotanto.....	14
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	16
4 HAASTATTELUJEN TULOKSET	18
4.1 Perustiedot.....	18
4.2 Talteenotto, käsittely ja varastointi	19
4.3 Myynti ja markkinointi.....	21
4.4 Kulut ja tuotot.....	22
4.5 Johtopäätökset	23
5 POHDINTA.....	25
LÄHTEET.....	27
LIITTEET	28

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on Lapin ammattikorkeakoulun Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke. Opinnäytetyö on osa hankkeen ensimmäistä työpakettia, jossa kartoitetaan alkutuottajien tilannetta porontaljan kanssa. Hankkeen tavoitteena on selvittää porontaljan jalostamisen mahdollisuuksia ja aktivoida alkutuottajia kehittämään uusia liiketoimintaideoita porontaljasta. Pääasiallinen tavoite on porontaljan arvon nostaminen sekä estää porontaljan päätyminen jätteeksi. (Lapin ammattikorkeakoulu 2021.)

Aineiston tähän opinnäytetyöhön keräsin puhelinhaastatteluilla kaikilta poronhoitoalueen poroteurastamoiden esimiehiltä kesän 2021 aikana, kun työskentelin Taljat rahaksi -hankkeessa projektityöntekijänä. Opinnäytetyössä olen koonnut haastatteluista saamani vastaukset yleiseksi katsaukseksi nykyisestä porontaljan tilanteesta poroteurastamoiden näkökulmasta.

Olen agrologiopintojen aikana perehtynyt erityisesti porotalouteen. Olin kiinnostunut porontaljoista ja niiden tuotantoprosessista jo aikaisessa vaiheessa opintojani, joten aiheen valinta opinnäytetyölle oli helppo. Aihe muotoutui lopulliseen muotoonsa Taljat rahaksi -hankkeen toimeksiannon myötä. Porontalja on mielestäni ainutlaatuinen tuote ja itsellänikin on isoisäni käsityönä tekemät karvakengät. Suvussa on poromiehiä ja olen ollut pienestä asti tekemisissä porojen kanssa, joten minulla on omakohtaista kokemusta poroista jonkin verran. Tätä kokemusta olen päässyt syventämään opinnoissani. Tämän porotaustan myötä pystyin opinnäytetyössäni käyttämään omaa tietämystäni aiheesta.

Osallistuin keväällä 2020 Kierrosta kasvuun -tulevaisuusmyllytykseen, jossa oli yhtenä valittavana aiheena porontaljat. Tulevaisuusmyllytyksessä luotiin nopeasti ratkaisuja elinkeinotoiminnan käyttöön ja esimerkiksi sivuvirtojen hyötykäyttöön sekä tuotteiden jatkojalostukseen. Ryhmään kuului neljä ihmistä eri puolilta Suomea ja porontaljalle kehitettiin uusia käyttökohteita. Tehtiin pikainen kysely, jonka kautta huomattiin, että monet suomalaisetkin olisivat kiinnostuneita esimerkiksi ilmakeivästä porontaljasta tai koristetaljoista. He eivät kuitenkaan olleet tietoisia, mistä sellaisia voisi ostaa, jotta samalla tukisivat poronomaistajia.

Poromies-lehden numerossa 3/2021 käsiteltiin laajasti porontaljaa ja -nahkaa käsityöläisistä ostajaliikkeisiin. Kirjoitin itse myös artikkelin samaiseen lehteen. Artikkelissa avasin taljan käsittelyn työvoimaan liittyviä asioita, kuten työvoiman saatavuutta sekä ulkopuolisen työvoiman kannattavuutta. Artikkelin kirjoitin samojen haastattelujen perusteella kuin tämän opinnäytetyön. (Pulska 2021, 22.) Porontalja on selkeästi ajankohtainen ja tärkeä aihe nykypäivänä, eivätkä poroteurastamot ole ainoita, joiden tilanne on huonontunut viime vuosina.

Opinnäytetyöni pyrkii vastamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälainen on porontaljan tuotannon nykytilanne kaikilla Suomen poroteurastamoilla?
 - Millaiset ovat porontaljan markkinat poroteurastamoiden näkökulmasta?
 - Mitä porontaljan käsittelyyn teurastamolla kuuluu?
 - Mistä porontaljan kustannukset ja tuotot tulevat teurastamolla?

2 PORONTALJAT

2.1 Ominaisuudet

Täysikasvuisen poron turkissa on kahdenlaista karvanlaatua. Peitinkarvat ovat tanakoita ja suoria. Keskiosasta peitinkarvat ovat paksuja ja onttoja. Niissä on ilmalokeroita, jotka eristävät tehokkaasti lämpöä. (Nieminen 1994, 26.) Aikuisen poron karvaa voi kasvaa jopa 1700 kappaletta neliösenttimetrillä ja karvapeitteen paksuus on 3–4 senttimetriä (Paliskuntain yhdistys 2014). Aluskarva muodostaa niin sanotun pohjavillan poron turkkiin. Aluskarvat ovat ohuita, kihartuneita ja ytimellisiä sekä lähes tasapaksuja. Aluskarvakerroksen tehtävänä on estää ilman liikkuminen turkin sisällä. (Nieminen 1994, 26.)

Vastasyntyneen vasan karvapeitteen (Kuvio 1) kaikki karvat ovat onttoja, eikä siitä voi erottaa erikseen peitinkarvoja tai aluskarvoja. Vasan turkki alkaa uusiutua ja muuttua noin kuukauden ikäisenä. Loppusyksystä vasan karvapeite vastaa aikuisen poron karvapeitettä peitin- ja aluskarvoineen. (Nieminen 2014, 81–82.)

Kuvio 1. Vastasyntynyt vasa (Kuva: Marjo Tuomivaara)

Poron edellisen talven talvikarva irtoaa kesän aikana ja alkaa vaihtua lämpöä eristäväksi talvikarvaksi elokuussa. Poron kesäturkki on huomattavasti ohuempi talvikarvaan verrattuna ja siinä on huomattavasti vähemmän aluskarvoja kuin talviturkissa. Poron uusi talviturkki on vaihtunut ja kasvanut kokonaan loka-marraskuuhun mennessä. (Nieminen 1994, 27.)

Porojen turkin väri vaihtelee eri puolilla poronhoitoaluetta. Poronhoitoalueen pohjoisosissa on enemmän ”valkkoporoja” eli valkoisia poroja (Kuvio 2). Muuten pohjoisosien porot ovat väritykseltään harmaita. Poronhoitoalueen eteläosissa on kirkkaamman värisiä poroja, ja ne ovatkin hyviä koristetaljan tuotossa. Länsiosissa poronhoitoaluetta porot ovat vatsastaan tummempia verrattuna ihan eteläisimpiin osiin, missä porojen vatsa on usein vaalea. (Nieminen 2014, 84.) Porot voivat olla niin kokonaan valkoisia kuin mustiakin, mutta nämä väritykset ovat harvinaisia. Poroista puolet on normaalin harmaita, kolmasosa puolestaan vaaleampia tai tummempia. Noin 7–8 prosenttia poroista on hyvin tummia tai vaaleita. (Nieminen 1994, 27.)

Kuvio 2. Kokonaan valkoinen poro (Kuva: Jarkko Piippo)

2.2 Käyttö

Porontaljoja on käytetty kauan vaatetuksessa ja kenkinä, niiden lämpöarvon takia. Koipinahoista tehtyihin kenkiin on laitettu lisäeristeeksi kuivia heiniä. Taljasta on myös tehty tuulensuojia, kotarakennelmia, sekä niitä on käytetty makuualustoina ja -pusseina. Porontaljan muokkaus nahaksi perinteisin menetelmin tapahtuu käsin, ja siihen on käytetty apuna luonnon tarjoamia apuvälineitä, kuten lunta ja puiden kuoria. Porontaljojen muokkaus nahaksi vuosikymmeniä sitten perinteisesti käsin tehtiin ensin nivottamalla talja. Nivotus tarkoittaa taljan pehmitystä vedessä tai lumessa niin kauan, että taljasta irtoavat karvat. Karvatupessa tapahtuu mätänemisprosessi nivotuksen aikana, joten se on haisevaa puuhaa. Parkitusta varten kerätään pajun ja koivun kuorta. Parkituksen tehtävänä on tehdä karvattomasta nahasta helposti muokkautuvaa sekä kestäväää. Myös nahan väriin voi vaikuttaa parkituksella. Nahat upotetaan sopivan lämpöiseen parkkiveteen, jossa niitä liikutellaan tasaisen lopputuloksen saamiseksi. Parkitusta tehdään useaan kertaan nahalle. Välillä nahka voi kuivahtaa. Nahkasta poistetaan myös ylimääräiset kalvot ja lihat nahan sisäpuolelta. (Suomen käsityön museo 2021.)

Porontaljasta muokattuja nahkoja käyttävät käsityöläiset, ja niistä voidaan valmistaa vaatteita, asusteita, laukkuja, vöitä ja kenkiä. Sisnanahka on kasviparkitua nahkaa, joka on käsitelty perinteisin menetelmin (Magga-Hetta 1997, 4). Teollisesti ja kemikaalein käsiteltyä nahkaa ovat parkkinahka, poromokka ja poronappanahka.

Porontaljoja myydään koristetaljoina sisustuskäyttöön sekä matkamuistomyymälöissä että Lapin lentokentillä ulkomaalaisille vierailijoille. Ilmakuivattuja taljoja on vaikeampi löytää myynnistä, ja niiden myymisen hoitavat lähinnä poromiehet. Monet lappilaiset matkailu- ja elämysyritykset käyttävät ilmakuivattuja taljoja reikajeluilla ja istuinalustoina nuotion äärellä.

Porontaljoja muokkaavat yritykset jalostavat taljat joko karvapäällisiksi koristetaljoiksi (Kuvio 3) tai karvattomaksi nahaksi. Karvapäällistä teollisesti muokattua taljaa voidaan käyttää lähinnä vain koristeena. Se ei kestä kulutusta, toisin kuin ilmakuivattu talja. Koristetaljasta irtoaa karvaa jonkin verran.

Kuvio 3. Poron teollisesti muokattu koristetalja

Ilmakuivattu talja (Kuvio 4) on kova, mutta se kestää kosteutta, eikä siitä irtoa karvaa. Koristetaljoihin parhaimmat taljat on teurastettu heti teurastuskauden alussa, sillä karva on silloin kirkkaimmillaan ja parhaimmillaan. Ilmakuivattua tal-

jaa voidaan käyttää esimerkiksi rekitaljana tai istuinalustana ulkona. Lämmöneristys ilmakeivatussa taljassa on omaa luokkaansa poron karvan tiheyden ja sen sisältämien ilmalokeroiden vuoksi. Ilmakeivatus taljan karva säilyy pehmeänä, mutta karvaton puoli kovettuu kopperaiseksi, näin ollen se ei päästä kosteutta lävitse.

Kuvio 4. Poron ilmakeivattu talja

Porosta hyödynnetään usein myös nahka kallosta ja koivista. Kallo- ja koipinahoissa on kiiltävä ja lyhyt karva, joka kestää kulutusta, eikä katkea helposti. Koipinahkaa käytetään perinteisesti kenkien tekemiseen (Kuvio 5). Myös päähi-neissä ja kintaissa on käytetty poron koipinahkoja materiaalina. (Magga-Hetta 1997, 36–38.)

Kuvio 5. Poron koipinahasta tehdyt kengät

2.3 Suolaus

Teolliseen käyttöön lähtevät porontaljat muokataan teurastamalla suolaamalla. Suolatussa nahassa rakenne on luonnollisessa kosteustilassa. Suolatun nahan säilyvyys perustuu suolan vettä vähentävään sekä bakteereja tuhoavaan vaikutukseen. Taljojen suolaus siihen suunnitellulla suolausrummulla on kannattavaa sekä taloudellisesti että tuotannollisesti. Suolatut porontaljat on helpompi varastoida, sillä nylyn jälkeen talja on lämpimänä herkempi pilaantumiselle. Yleisesti nahka on pilaantumiselle alttiimpi kuin liha. (Magga-Hetta 1997, 7–10.)

Taljan käsittely työvaiheineen alkaa siitä, kun talja putoaa nylkypaikan luukusta nahan käsittelijälle. Taljasta vedetään saparo auki, sekä koivet leikataan 7–10 senttimetriä polven yläpuolelta pois. Korvien irtiotto tapahtuu vasta suolauksen jälkeen, sillä suolatusta taljasta on helpompi, nopeampi ja tarkempi leikata korvat pois kuin suolaamattomasta taljasta. Ilmakuivaukseen seinälle meneville taljoille tehdään sama alkukäsittely. Seuraavaksi taljat laitetaan suolausrumpuun (Kuvio 6), joita teurastamoilla on erikokoisia. Suolausrumpuun lisätään suola, ja sen annetaan pyöriä noin yksi tunti. Kun rumpu on valmis, taljat nostetaan yleensä kuormalavoille karvapuoli alaspäin siisteihin pinoihin. Pinojen päälle laitetaan paperi, johon kirjoitetaan tarvittavat tiedot taljoista, kuten päivämäärä, kappalemäärä ja laatu. Suolatut taljat säilyvät ilman pakastamista.

Kuvio 6. Suolausrumpu

2.4 Ilmakuivaus

Porontaljojen ilmakuivaus on vanhin säilöntämenetelmä. Ilmakuivauksessa talja pingotetaan omaan muotoonsa esimerkiksi ulkoseinälle karvapuoli alaspäin (Kuvio 7). Ilmakuivatut porontaljat ovat hyviä esimerkiksi makuualustoiksi eristämään lämpöä, sillä kuivattu nahka ei veny, eikä ole pehmeää. (Magga-Hetta 1997, 7–8.) Ilmakuivatukseen tarkoitetun taljan täytyy olla siisti. Siinä ei saa olla taljan vedon jäljiltä lihanpalasia tai kalvoja. Seinälle pingottaminen tiukasti on tärkeää, jotta talja kuivaa tasaisesti ilman ryppyjä. Talja saa olla seinällä aina seuraavaan kesään asti, jotta se kuivuu kunnolla.

Kuvio 7. Porontaljat ulkoseinällä kuivumassa (Kuva: Elisa Ylinampa)

2.5 Taljamarkkinat ja tuotanto

Taljat eivät tule ilmaisena sivutyönä teurastuksessa, vaan siihen tarvitaan vähintään yhden ihmisen työpanos koko päiväksi. Taljatyöntekijä suolaa ja laittaa taljat kasoihin, yleensä eurolavojen päälle, varastointia varten. Poron suolatun raakataljan markkinahinnan pudottua alle kymmeneen euroon kappaleelta, paliskunnat

ovat miettineet työn kannattavuutta. On myös pohdittu taljojen laittamista jäteas-tiaan päiden, mahojen ja keuhkojen kanssa. (Tammela 2019.)

Lapin Nahka, Kemin Nahkatarvike Oy ja ruotsalainen Kero ovat nykypäivänä yri-tyksiä, jotka ostavat suurempia määriä porontaljoja. Poronnahan ja taljojen hinta muuttuu joka vuosi, jolloin markkinat määrittelevät senhetkisen hinnan. Kysynnän ollessa iso hinta nousee sen mukaan. Taljanostajien varastot alkavat olla täynnä, mistä voi johtua tämänhetkinen heikko kysyntä ja huono hinta taljamarkkinoilla. (Tammela 2019.)

Suomessa teurasporojen taljoja tulee vuosittain noin 75 000 kappaletta (Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke 2021). Teurastamoilla on so-pimukset taljanostajaliikkeiden kanssa, jotka muokkauttavat suolatut taljat koris-tetaljoiksi ja nahaksi. Viimeisimpien puolentoista vuoden aikana maailmanlaajui-set koristetaljamarkkinat ovat romahtaneet rajusti. Tämän takia taljan hinta on alimmillaan ja pahimmillaan niistä ei saa mitään, jolloin ainoa vaihtoehto on viedä taljat kaatopaikalle suoraan teurastamolta.

Suurimpiin taljan ostajiin kuuluva Pokka Reindeer Hides eli Lapin Nahka ostaa yleensä vuosittain yli 100 000 kappaletta taljoja. Taljojen menekin romahtaessa Pokka ei pysty ostamaan enää taljoja, sillä edellisetkin ovat jääneet varaston täyt-teeksi. Suurimpaan ostajakuntaan kuuluvat ulkomaalaiset eivät ole maailmanlaa-juisten rajoitusten takia päässeet ostamaan koristetaljoja. (Rehtonen 2021, 12–14.)

Koristekäyttöön muokattavat porontaljat käsitellään käsityönä koneiden avustuk-sella. Käsittelyprosessissa käytettävien kemikaalien tulee olla EU:n hyväksymiä. Yritys tarvitsee kemikaalein tehtävään prosessiin ympäristöluvan, jonka myöntää ympäristölupaviranomainen. (Rehtonen 2021, 14.)

Porontalja ja nahka ovat ympäristöystävällisiä tuotteita, sillä ne ovat teurastuksen sivutuote. Myös vapaana ja luonnossa kasvanut poro, ekologinen ja ominaisuuksiltaan ainutlaatuinen sekä paikallinen porontalja tekevät ostajiin vaikutuksen, jo-ten tuote on nykypäivän ostotrendejä seuraten helppo markkinoida. Ostajat ovat vain puuttuneet lähiaikoina, ja siksi myös poronlihalla on ollut ongelmia markki-noilla, ravintolasulkujen myötä.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyötä varten haastattelin kaikki Suomen poronhoitoalueen poroteurastamoiden (Kuvio 8) esimiehet. Haastattelukysymykset tein yhdessä Taljat rahaksi-hankkeen projektipäällikön Karoliina Majurin kanssa. Haastattelut toteutettiin puhelimitse kesän 2021 aikana. Haastattelukysymyksiä oli yhteensä 31 kappaletta. Kysymykset oli jaettu neljään eri kategoriaan, perustietoihin, talteenottoon, käsittelyyn ja varastointiin, myyntiin ja markkinointiin sekä kuluja ja tuottoja koskeviin kysymyksiin. Näin pystyin helposti siirtymään kysymyksestä toiseen pysyen samassa kategoriassa ja olemaan sekoittamatta vastaajaa. Usein haastattelun aikana haastateltavalle tuli seuraavasta kysymyksestä mieleen vielä sanottavaa aiempaan kysymykseen.

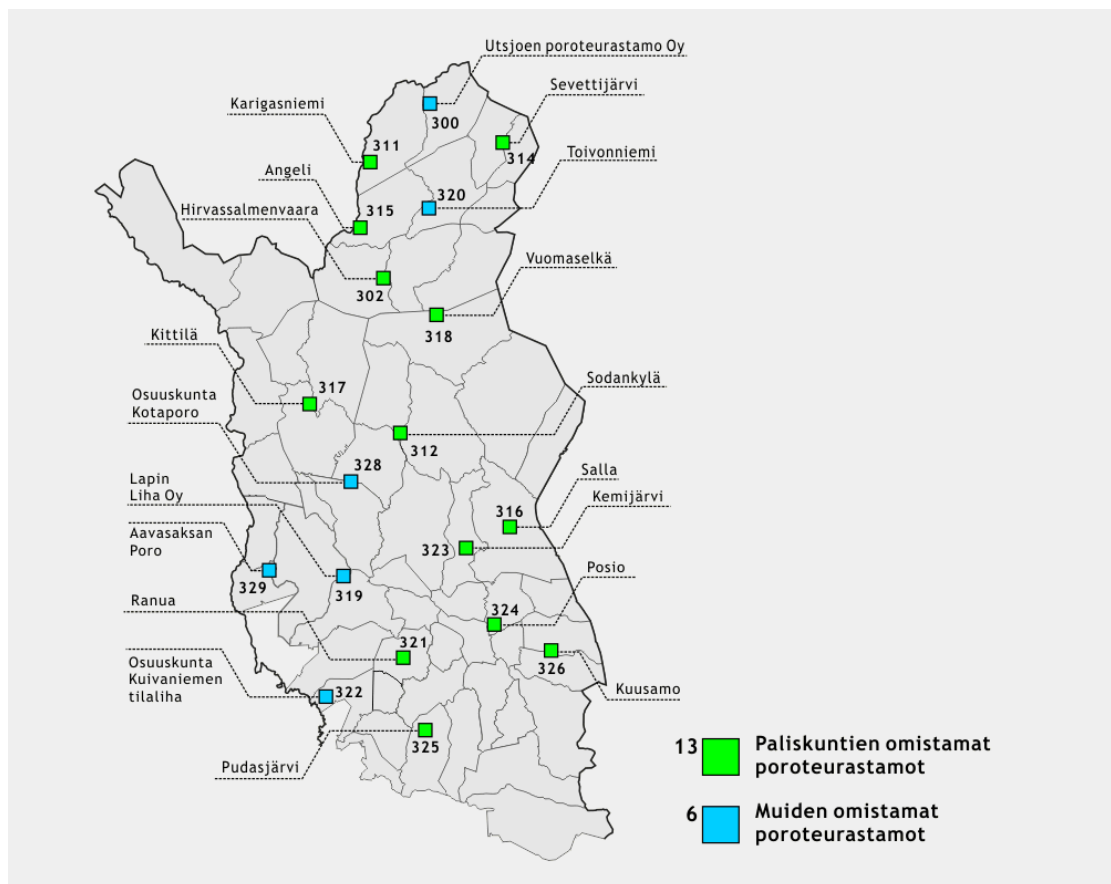
Sain hankkeen projektipäälliköltä listauksen, joka sisälsi ajankohtaiset tiedot nykyisistä teurastamoiden esimiehistä. Soitin satunnaisessa järjestyksessä esimiehille. Puhelut kestivät noin 20 minuutista alle tuntiin. Tein Excel-taulukon, johon pyrin kirjaamaan puhelun aikana vastaukset ylös sanatarkasti. Puhelun jälkeen korjasin taulukosta mahdolliset kirjoitusvirheet, joita kiireessä kirjoittaessa tuli useita. Vastausten tarkka kirjaus antoi mahdollisuuden käyttää opinnäytetyössä suoria lainauksia haastatteluista.

Tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui puhelinhaastattelu, koska haastateltavat asuvat eri puolilla Suomen poronhoitoaluetta. Näin saatiin kustannustehokas haastattelukierros, sekä korkea vastausprosentti. Puhelinhaastatteluissa voi myös esittää helpommin arkaluonteisempia kysymyksiä kuin käyntihaastattelulla. Puhelinhaastattelun etuna on myös aikataulutehokkuus (Laatua tilastoissa 2007). Puhelinhaastatteluiden aikana haastateltava saattoi jatkaa tekemistään, esimerkiksi puhumalla hands-freehen. Käyntihaastattelujen haasteena oli myös maailmanlaajuinen koronapandemia, jonka takia puhelinhaastattelu oli haastattelijalle ja haastateltavalle turvallista.

Haastattelupohja (Liite 1) on puolistrukturoiva eli kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut. Haastateltavat vastasivat omin sanoin kysymyksiin ja vastaukset kirjattiin ylös. Haastattelu on toi-

miva menetelmä tutkimusmenetelmäksi, kun vastaajan vastauksia ei voi etukäteen tietää, ja ne perustuvat haastateltavan omaan kokemukseen (Hannila & Kyngäs 2008, 1).

Haastateltava joukko oli kaikki poroteurastamoiden esimiehet. Poroteurastamoita Suomessa on yhteensä 19 kappaletta. Kaikki haastateltavat vastasivat haastateluun, jolloin vastausprosentti oli sata. Kyseessä on siis kokonaistutkimus, eikä otos. Kokonaistutkimuksessa kaikki tutkimukseen kuuluvat ovat tutkimuksen kohteena. Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena olivat poroteurastamoiden esimiehet. Jos kyseessä olisi otos, olisi tällöin valittu satunnaisesti haastateltavat henkilöt kaikista tutkimuksen kohteena olevista. (Tilastokeskus 2021.)

Kuvio 8. Suomen poroteurastamot kartalla (Paliskuntain yhdistys 2014)

4 HAASTATTELUJEN TULOKSET

4.1 Perustiedot

Kaksi ensimmäistä kysymystä käsitteli haastateltavan roolia teurastamossa sekä paliskuntia, jotka teurastamossa teurastavat poronsa. Poroteurastamoilla taljoja tulee vähimmillään muutamia satoja sekä enimmillään 8 000 kappaletta vuodessa. Yksi haastateltava kertoi taljoja tulevan enemmän kuin 10 000 kappaletta vuodessa. Vaihtelua taljojen vuosittaisessa määrässä oli alle tuhannesta useisiin tuhansiin kappaleisiin riippuen vuodesta. Esimerkiksi kahdella teurastamolla porontaljoja oli tullut vuodessa keskimäärin 2000 kappaletta, parempina vuosina jopa 3000–4000 kappaletta.

Poroteurastamoilla olisi esimiesten mukaan kiinnostusta kehittää porontaljojen käyttöä, mutta usein tälle on esteenä teurastamoiden resurssit, raha ja työvoima. Muutamit teurastamot olivat ehdottomasti taljojen käytön kehittämisen puolella, sillä edellisinä vuosina taljat ovat menneet jopa jätteeksi huonon markkinatilanteen takia. Neljällä teurastamolla oli viime vuonna mennyt ainakin osa taljoista jätteeksi. Yhtä teurastamoita lukuun ottamatta, haastateltavat olivat vain ajatuksen tasolla itse pohtineet kehitysideoita taljalle tai eivät olleet pohtineet asiaa ollenkaan. Yhdessä teurastamossa oli kokeiltu erilaisia kehitystuotteita, mutta kokeilut olivat jääneet alkutekijöihin.

”Nyt taljat ovat ongelmajäte, joten jotain pitäisi keksiä. Nyt meni puolet monttuun.”

Kun kysyttiin porontaljan tilanteesta viitisen vuotta sitten, olivat haastateltavat yhtä mieltä vallinneesta taljatilanteesta. Taljalla oli hyvät markkinat: kaikki saatiin myytyä teurastamoilta sekä niistä saatiin hyvä hinta, jopa yli 20 euroa kappaleelta. Taljamarkkinoita mietittäessä viiden vuoden päästä tästä hetkestä, teurastamoiden esimiehet toivoivat suurimmaksi osaksi kaikki samaa, parempaa markkinatilannetta taljalle. Toisaalta on vaikea arvioida viiden vuoden päästä olevaa tilannetta, sillä porontaljan markkinat ovat nopeasti aaltoilevia, lisäksi koronapandemia on uutena asiana heikentänyt taljan markkinoita ulkomaalaisten turistien jäädessä pois ostajakunnasta.

4.2 Talteenotto, käsittely ja varastointi

Porontaljat tulevat teurastamon puolelta luukusta teurastamon ulkopuolelle, jossa ulkona työskentelevä ”taljamies” käsittelee ne. Jokaisella poroteurastamolla suolataan taljat suolausmyllyssä, tässä vaiheessa siirretään itselle otettavat taljat siivuun. Niitä ei suolata. Poromiehet ottavat taljoja omaan käyttöön esimerkiksi seinälle kuivattavaksi.

Varastoinnissa on teurastamoiden välillä eroja. Suurin osa pinoaa taljat euro-lavoille, josta ne on helppo siirtää katokseen tai varastoon. Neljä haastateltavaa mainitsi, että ostajaliikkeen kanssa tehtyyn taljakauppaan kuuluu rekkakontti tai peräkärri, jonka ostaja tuo teurastamon pihalle. Taljat pinotaan suoraan konttiin, jonka täytyessä ostaja hakee sen ja tuo uuden tilalle.

Varastotilaa teurastamoilta löytyy vaihtelevasti. Muutamalla teurastamolla varastointitila puuttuu kokonaan, milloin taljat varastoidaan ulos ja suojataan pressulla tai viedään suoraan ostajan tuomaan konttiin. Noin puolelta kaikista teurastamoista löytyy isompia varastoja, joihin mahtuu useampi tuhat taljaa kerrallaan. Mikäli varasto täyttyy taljoista, ne varastoidaan ulos tai erilliseen katokseen.

Taljojen leimaaminen ei ole yleinen käytäntö poroteurastamoilla. Sitä ei tehdä, ellei ostaja sitä erikseen pyydä, mikä tuntuu olevan harvinaista, sillä vain kaksi haastateltavaa mainitsi ostajan pyynnöstä tehtävän leimaamisen taljaan. Leimaaminen tapahtuu taljan niskaosaan karvattomalle puolelle vasaran tyypillisellä leimasimella (Kuvio 9.) Yhdeksän teurastamoaa ei jäähdytä taljoja erikseen ennen suolausta. Loput kymmenen esimiestä vastasi pyrkivänsä jäädyttämään taljat ennen suolausrumpuun laittoa. Taljan jäädyttämisen tarkoituksena on tasaisen suolauslopputuloksen saaminen. Mikäli suolauksen jälkeen huomataan taljan epätasainen suolauslopputulos, se voidaan laittaa uudestaan suolausmyllyyn pyörimään seuraavan erän kanssa.

Kuvio 9. Leimaamiseen käytettävä työkalu (Kuva: Karoliina Majuri)

Taljan käsittelyä teurastamoiden esimiehet eivät osaisi äkkiseltään lähteä helpottamaan. Taljan käsittely koettiin jo valmiiksi helpoksi tehtäväksi, mutta teurastamon rakenteellisilla muutoksilla saataisiin käsittelytilannetta helpotettua. Esimerkiksi yhdessä teurastamossa suolausrumpu on liian kaukana luukusta, josta taljat putoavat suolattavaksi. Jos suolausrumpu olisi lähempänä, olisi taljamiehen helpompaa laittaa taljat rumpuun, ilman edestakaisin kävelyä. Toisaalta toinen teurastamon esimies arveli taljan käsittelyä voivan helpottaa, mutta ei osannut sanoa miten. Hänen mielestään pitäisi paneutua asiaan enemmän, jotta taljan käsittely saataisiin mahdollisimman helpoksi.

Seitsemän esimiestä vastasi teurastamon lajittelevan taljat: lähinnä raavaiden eli täysikasvuisten ja vasojen taljat erilleen. Taljat erotellaan paliskunnittain teurastamoissa, joissa teurastaa useampi kuin yksi paliskunta. Lajittelua tapahtuu myös teurastusajankohdan mukaan kolmessa teurastamossa. Yhdessä teurastamossa kaikki taljat laitetaan ostajan tuomaan konttiin sekaisin.

Huonolaatuisia taljoja tulee teurastamoilla vähän, keskimäärin 1–3 kappaletta sadasta olivat huonolaatuisia. Taljojen repeytymät riippuvat pitkälti vinssimiehestä

ja taljan piirtäjistä. Loppupalven taljat ovat ohuempia, jolloin repeytyviä tulee herkemmin. Muita taljojen huonolaatuisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat kurmut ja hirvikärpäset. Hirvikärpäsiä esiintyy lähinnä lounaisosissa poronhoitoaluetta. Suurin osa teurastamoista laittaa repeytyneet tai muuten huonolaatuiset taljat menemään jätteisiin. Yksi esimies kertoi, että huonolaatuiset taljat suolataan ja laiteetaan ostajalle, mutta niistä ei veloiteta hintaa ollenkaan. Toinen haastateltava kertoi, että taljan piirtämiseen ja käsittelyyn on saatu neuvoja ostajaliikkeeltä, joten niihin on panostettu yhdessä piirtäjien ja taljan käsittelijöiden kanssa.

4.3 Myynti ja markkinointi

Poroteurastamot ovat myyneet suolaamansa taljat neljälle isolle nahkavalmistajaliikkeelle, joista kolme on suomalaisia yrityksiä ja yksi ruotsalainen yritys. Osa teurastamoista on myynyt jo pitkään samalle ostajaliikkeelle, mutta myös vaihtelua ostajien välillä löytyy muutamasta teurastamosta. Ostaja on valikoitunut myös usein sen perusteella, kuka maksaa parhaimman hinnan taljasta. Ruotsalaiselle Kerolle ovat myyneet 19 teurastamosta 15 teurastamoa, ainakin jossain vaiheessa teurastamon toiminta-aikaa. Lapin Nahka Oy:lle on myyty taljoja 11 teurastamosta vuosien varrella. Kuusi teurastamoa on myynyt taljansa Kemin Nahkatarvike Oy:lle ja neljä mainitsee myyneensä Ahlskog Tannerylle taljat jossain vaiheessa.

Teurastamoiden paliskunnissa omaa porontaljojen jalostusta tai osaamista siihen löytyy hyvin vähän. Ainakaan nämä toimijat eivät ole teurastamoiden esimiesten tiedossa. Jonkun verran poronomistajat kuivaavat taljoja itse seinällä, rekitaljana käytettäväksi. Valmiin nahkan käsittelijöitä, kuten käsityöläisiä löytyy muutamasta paliskunnasta. Käsityöläiset ostavat yleensä nahat suoraan nahanjalostajalta. Yksi haastateltava mainitsi matkailuyrittäjät, jotka muokkauttavat itse ostopalveluna taljat suoraan teurastamolta. Osaamista taljojen jalostukseen uskotaan löytyvän ainakin kahden teurastamon alueelta.

Yleisesti teurastamoilta menee hyvin vähän taljoja omaan käyttöön, kuten kuivatavaksi seinällä. Viime vuosina joillain teurastamoilla niitä on mennyt paljon

enemmän omaan käyttöön, sillä muuten ne olisivat menneet jätteeksi. Hyvän taljahinnan aikana voi olla, että taljoja ei oteta ollenkaan omaan käyttöön, vaan kaikki myydään eteenpäin.

Sidosryhminä mainitaan lähinnä käsityöläiset, jotka voisivat olla kiinnostuneita taljojen käytöstä. Koipinahkoja on kysely parilta teurastamolta. Eräs teurastamon esimies mainitsi teurastamolta myymisen hankaluuden, hänestä olisi helpompi, jos käsityöläiset kysyisivät ja ostaisivat yksittäiseltä poromieheltä taljat tai koipinahat suoraan. Matkailuyrittäjät nähdään potentiaalisena sidosryhmänä, mutta vallitsevan koronapandemian takia koetaan hankalaksi alkaa kehittää yhteistyötä. Matkailuyrittäjien ulkomaalaiset asiakkaat ovat loppuneet maailmanlaajuisen pandemian takia.

4.4 Kulut ja tuotot

Taljojen käsittelyssä käytettävän suolan kustantaa ostajaliike 17 teurastamolle. Kaksi teurastamo kustansivat itse suolat. Suurin kuluerä taljojen käsittelyssä on yleisesti taljaa käsittelevän työntekijän tai työntekijöiden palkka. Taljan käsittelyssä työskentelevien saama palkka on ainakin 15 teurastamolla ruhokohtainen korvaus, joka on sama kaikille teurastuksessa työskenteleville. Tuntipalkkoja käyttävät sellaiset teurastamot, jotka ovat osuuskuntia tai yrityksiä, eivätkä paliskuntien muodostamia teurastamoja.

Hinta suolatulle raakataljalle on liikkunut parista eurosta noin kymmeneen euroon kappaleelta kaikilla teurastamoilla viime vuosina. Osa ei ole viime kauden taljoista saaneet yhtään rahaa, vaan ovat joutuneet hautaamaan niitä. Teurastuskauden alun taljat ovat arvokkaampia, ja yleensä joulun jälkeen taljan laatu laskee ja hinta yksittäiselle taljalle pienenee.

Sopiva hinta teurastamoiden esimiesten mielestä olisi vähintään kymmenen euroa kappaleelta suolatusta taljasta. Tällöin saataisiin ainakin teurastuskustannukset katettua ja taljoja kannattaisi suolata tekemättä tappiota. Moni haastateltava toivoisi taljan hinnan nousevan yli 15 euroon kappaleelta. Taljasta saadut rahat paliskunnat tilittävät omille osakkailleen eli poronomistajille.

Taljojen myynnin ostajaliikkeille hoitavat yleisimmin paliskuntien poroisännät yhdessä paliskunnan hallituksen kanssa. Ostajaliikkeet tekevät tarjoukset taljoista sekä huolehtivat taljojen kuljetuksen teurastamolta eteenpäin. Teurastamoiden esimiesten vastuulle jää taljojen suolaus ja varastointi sekä taljojen huolehtiminen kuljetuksiin oikeassa aikataulussa. Teurastamon työntekijät myös auttavat ostajaliikkeitä taljojen lastauksessa teurastamolla.

Työvoiman saatavuus vaihtelee suuresti riippuen teurastamosta. Joillain teurastamoilla on helpoin saada työvoimaa taljan käsittelyyn, toisilla se on paljon hankalampaa, varsinkin teurastuskauden edetessä kevään puolelle. Myös poronhoidon ulkopuolisesta työvoimasta on kehkeytynyt tervetullut ajatus teurastamoiden puolelta. Toisaalta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä täytyy ottaa huomioon työntekijään kohdistuvat sivukulut. Paliskuntien osakkaat ovat halvempaa työvoimaa, sillä he tekevät työtä pääsääntöisesti itselleen, osana omaa sekä paliskunnan poronhoitoa.

”Taljan käsittelyyn on ollut helppo saada työvoimaa. Muutama nuori poika innostunut siitä hommasta, joten työvoimaa riittää.”

4.5 Johtopäätökset

Opinnäytetyön aineistona käytettiin poroteurastamoiden esimiehiltä saatuja haastatteluvastauksia. Haastattelukysymykset laadittiin yhdessä toimeksiantaja-hankkeen kanssa. Haastattelussa käsiteltiin poroteurastamoiden käytäntöjä ja tapoja taljan käsittelyssä sekä taljan tuotannon kannattavuutta kulujen ja tuoton osalta.

Taljan tilanne teurastamoilla sivutuotteena on heikentynyt viime vuosien aikana. Jotkin teurastamot eivät ole saaneet taljoille ostajaa, joten taljat ovat menneet kaatopaikalle. Resursseja teurastamoilla ei ole juurikaan kehittää taljojen käyttöä, yleensä puutteena oli työvoima, aika ja kannattavuus. Taljojen tilanne viisi vuotta sitten oli erinomainen, sillä kaikki taljat menivät kaupaksi ja hintakin oli hyvä katkaakseen kulut.

Käytännön työt taljan käsittelyssä olivat teurastamoilla hyvin samanlaisia. Taljat suolataan, pakataan ja varastoidaan. Eroja teurastamoiden välillä löytyi lähinnä

varastointitiloista sekä taljojen jäähdytyksestä ennen suolausta. Helpotusta taljojen käsittelyyn ei koettu muuten saatavan kuin teurastamon rakenteellisilla ratkaisuilla.

Taljan myynnissä esille nousi neljä isoa ostajaliikettä, jotka ovat ostaneet taljoja samalta teurastamolta useina vuosina peräkkäin. Teurastamoiden paliskunnissa ei juuri tiedetty olevan taljojen omaa jalostustoimintaa tai edes osaamista siihen. Tässä yhteydessä monet mainitsivat käsityöläiset. Myös matkailuyrittäjät nousivat esille.

Taljan hinta on aaltoilevaa, seuraavan vuoden taljan hintaa on mahdoton ennustaa. Hinta vaihteli teurastamoittain nollasta eurosta kymmeneen euroon. Vaihtelua taljan hinnoissa saattaa olla teurastamolla jopa kymmenen euroa edellisvuoteen verrattuna. Sopivana hintana suolatulle raakataljalle pidetään noin 15 euroa kappaleelta. Tällöin saataisiin taljan hinnalla katettua vähintään taljan suolauskulut, kuten taljamiehen palkka sekä muita teurastukseen liittyviä kuluja.

Työvoiman saatavuudessa taljojen käsittelyyn oli suuria eroja teurastamoiden välillä. Toisessa teurastamossa se tuntuu olevan arvostettu työ, jonka mielellään menee joku hoitamaan teurastuksessa. Toisessa teurastamossa taljojen suolaus tuntuu olevan epäsuosittu asia hoidettavaksi.

5 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa porontaljan nykyinen tilanne poroteurastamoiden näkökulmasta. Tavoitteena oli kokonaisvaltainen tutkimus, jonka avulla Taljat rahaksi -hanke saisi kuvan poroteurastamoiden tämänhetkisestä tilanteesta porontaljojen parissa. Haastatteluiden avulla on helpompi lähteä selvittämään porontaljan jalostamisen mahdollisuuksia sekä yhdessä pohtia alkutuottajien eli poroteurastamoiden kanssa ratkaisuja porontaljan kehittämiseen.

Opinnäytetyöni onnistui tavoitteissaan, sillä kaikkien poronhoitoalueen poroteurastamoiden esimiehet vastasivat haastatteluihini ja sain yksityiskohtaista tietoa ja ajatuksia porontaljan nykytilanteesta, jota hanke voi käyttää hyödyksi. Porontaljan nykytilanne on poroteurastamoiden ja sitä kautta poronomistajien kannalta huono, sillä jokaisella teurastamolla on pyrkimys hyödyntää kaikki porosta. Nyt ollaan siinä tilanteessa, että osa hyödynnettävistä sivuvirroista on jouduttu laittamaan jätteeksi. Poron kokonaisvaltainen hyödyntäminen on tärkeää ja porontalja on ainutlaatuinen tuote, joka tarvitsee uusia kehitysideoita, mitä Taljat rahaksi -hanke nykypäivänä tekee.

Porontaljan nykytilanne tuntui olevan kiinnostava aihe myös poroteurastamoiden esimiesten keskuudessa, sillä sain kaikkien teurastamoiden esimiehet vastamaan haastatteluihin. Porontaljan ei haluta menevän hukkaan, vaan olevan hyödynnettävä sivuvirta poronlihan tuotannossa. Teurastamoiden esimiehet vastasivat ystävällisesti ja laajasti esittämiini kysymyksiin sekä osan kanssa juttelu puhelimesta kesti pitkään vielä haastattelun jälkeen porotaloudesta keskustellen. Taljalla on mahdollisuuksia moneen.

Koen saaneeni ymmärrystä ja perehtyneeni syvällisesti poroteurastamoiden toimintaan porontaljan suhteen. Paljon tietoa porontaljan ominaisuuksista ja mahdollisista käyttökohteista olen saanut Taljat rahaksi -hankkeessa työskennellessäni sekä opinnäytetyön teoriaosuuden tiedonhakuprosessista. Taljat rahaksi -hanke saatiin vireille juuri sopivaan aikaan, kun opinnäytetyöni alkoi olla ajankohmainen. Olen kiitollinen siitä, että sain olla töissä kesän tässä hankkeessa keräämässä materiaalia opinnäytetyötäni varten sekä kokemassa hankkeen alkutaipaleen.

Porontaljan käsittelyssä työvoiman saatavuus vaihtelee Poromies-lehdessä 3/2021 julkaistun artikkelin (Liite 2) perusteella. Nuoret ovat innostuneet taljan käsittelystä yhdellä teurastamolla. Muutamissa paikoissa taljan käsittelyyn on vaikein saada työvoimaa. Tätä asiaa voisi tutkia tarkemmin. Mistä johtuen joillain teurastamoilla on vaikein saada työvoimaa taljan käsittelyyn. Tai mikä innostaa näitä nuoria taljojen pariin. Teurastamot voisivat oppia toistensa toimintamalleista enemmän. Myös ulkopuolisen työvoiman kannattavuutta taljan käsittelyssä voisi tutkia tarkemmin.

Porontaljan jalostamisessa on paljon uusia mahdollisuuksia perinteisen koristetaljan tai käsityönahan rinnalle. Lemmikkiruoka, esimerkiksi koirien puruluut olisivat kiinnostava aihe kokeilla. Nykyään hirvannahasta tehdään koirille puruluuta, mutta saatavilla oleva tutkimusaineisto poronahkapuruluista puuttuu. Poron ainutlaatuinen ontto karva on hyvä lämmöneriste, sen käyttöä eristeenä esimerkiksi toppatakeissa voisi myös tutkia tarkemmin. Oiva tutkimusaihe olisi myös teurastamoiden rakenteelliset muutokset, varsinkin taljan käsittelyssä, jotta siitä saataisiin mahdollisimman kustannustehokas.

LÄHTEET

Hannila, P. & Kyngäs P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Helsingin ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Laatua tilastoissa 2. uudistettu painos 2007. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 25.11.2021 https://www.stat.fi/meta/qg_2ed.pdf.

Lapin ammattikorkeakoulu 2021. Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke. Viitattu 4.11.2021 <https://www.lapinamk.fi/fi/Yrityksille-ja-yhteisolle/Tutkimus,-kehitys-ja-innovaatiot/Teollisuuden-ja-luonnonvarojen-osaa-misala/Porontaljat-%7C-Taljat-rahaksi---porontaljan-jalostamisen-kehittamis-hanke>.

Magga-Hetta, T. 1997. Poronahkatutkimus. Sodankylä: Keski-Lapin Paino Oy.

Nieminen, M. 1994. Poro: ruumiinrakenne ja elintoiminnat. Kemi: Pohjolan Sanomat Oy.

Nieminen, M. 2014. Poro – Reindeer. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Paliskuntain yhdistys 2014. Poro. Viitattu 5.10.2021 <https://www.paliskunnat.fi/poro/poro>.

Pulskala, I-M. 2021. Taljan käsittely edellyttää työvoimaa. Poromies 3/2021, 22.

Rehtonen, T. 2021. Taljat hyötykäyttöön. Poromies 3/2021, 12–14.

Suomen käsityön museo 2021. Perinteiset taitajat. Viitattu 17.11.2021 https://www3.jkl.fi/craft/craftmuseum/poro/poromateriaalina/kasityotaidot_2.html.

Taljat rahaksi – Porontaljan jalostamisen kehittämishanke 2021. Hankesuunnitelma. Yksityinen arkisto.

Tammela, L. 2019. Porontaljojen kysyntä lopahti niin, että pohjoisen poromiehet harkitsevat jo taljojen heittämistä jätteisiin. Viitattu 11.10.2021 <https://yle.fi/uutiset/3-11024538>.

Tilastokeskus 2021. Käsitteet: Kokonaistutkimus. Viitattu 25.11.2021 <https://www.stat.fi/meta/kas/kokonaistutkimu.html>.

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelukysymykset poroteurastamoiden esimiehille 1(2)

Peruskysymykset:

1. Teurastamo? Kuka on esimies? Ketä haastatellaan, rooli yms.
2. Mitkä paliskunnat teidän teurastamossa teurastaa poronsa?
3. Paljonko teidän teurastamollanne tulee taljoja vuosittain?
4. Olisiko teillä kiinnostusta kehittää porontaljojen käyttöä? Miksi, miksi ei?
5. Puuttuuko teurastamoltanne resursseja kehittää taljojen käyttöä? esim. aika, työvoima, osaaminen, raha
6. Onko teillä jo ollut mielessä jonkinlaista kehitysideaa taljoille?
7. Minkälainen tilanne taljojen osalta oli 5 vuotta sitten? (määrät, myynti, kulut)
8. Minkälaisena ajattelette tilanteen olevan 5 vuoden päästä?

Tuotanto/talteenotto:

9. Miten käsittelette ja varastoitte raakataljat? (sidotaanko? muovitetaanko?)
10. Minkälaiset käsittely- ja varastointitilat teillä on taljoille? (esim. koko, sijainti)
11. teurastamoon nähden, pohjaratkaisu, rakenteet)
12. Leimaatteko taljat teurastamalla? Minkä takia?
13. Jäähdyttättekö/valutattekko taljat ennen suolausta?
14. Voisiko taljojen käsittelyä helpottaa?
15. Lajitteletteko te taljat esimerkiksi koon tai laadun mukaan? Tai paliskunnittain?
16. Kuinka paljon teillä tulee huonolaatuisia taljoja? (ihosairaudet, merkintäjäljet, repeytymät yms.) Mitä niille tehdään? Mihin ne menee?

Myynti/markkinointi:

17. Mihin myytte taljat?
18. Onko teidän paliskunnissanne taljojen jalostusta tai osaamista taljojen jalostukseen? (esim. pienjalostajat tai käsityöläiset)
19. Kuinka paljon teurastamolta taljoja menee omaan käyttöön? (suolattuna, raakana?)
20. Onko teillä muita sidosryhmiä, jotka ovat/voisivat olla kiinnostuneita taljojen käytöstä?

Kulut/tuotot (suolaus, palkat yms.):

LIITE 1. Haastattelukysymykset poroteurastamoiden esimiehille 2(2)

21. Paljonko taljojen käsittely maksaa teille ja mistä kustannukset syntyvät?
 22. Paljonko saatte taljoista rahaa? Mihin hintaan olette myyneet niitä? Vaihtuuko hinta teurastusajankohdan tai laadun mukaan?
 23. Mikä teistä olisi sopiva hinta suolatulle raakataljalle?
 24. Kenelle taljasta saadut rahat maksetaan? (poronomistaja, teurastamo, paliskunta vai joku muu?)
 25. Montako ihmistä teillä työskentelee taljojen kanssa teurastuksessa?
 26. Mitä muuta työtä taljoista huolehtiminen vaatii? Kuka siitä vastaa? (esim. myynti, markkinointi, logistiikka)
 27. Onko työvoimaa ollut helposti saatavissa taljojen käsittelyyn?
 28. Olisiko teistä mahdoton ajatus käyttää poronhoidon ulkopuolista työvoimaa taljojen käsittelyssä? esim. sesonkityöntekijöitä, työttömiä yms...
 29. Miten taljamiesten palkkaus on järjestetty? esim. onko teillä käytössä ruokohtainen korvaus vai tietty päiväpalkka vai jokin muu?
 30. Kuka palkan maksaa, teurastamo, paliskunta vai joku muu?
- Loppukysymykset:**
31. Lisättävää, omia ajatuksia yms.

TALJAN KÄSITTELY EDELLYTTÄÄ TYÖVOIMAA

Teksti Isa-Miranna Pulska

Useimmilla teurastamoilla yksi ihminen hoitaa teurastuksen aikaisen taljojen käsittelyn. Taljan käsittelijän työtehtävät vaihtelevat teurastamoittain.

Lapin ammattikorkeakoulun Taljat rahaksi -hankkeessa on kesän aikana haastateltu kaikki poronhoitoalueen poroteurastamoiden edustajat. Haastattelun avulla on kartoitettu porontaljantuotannon nykyistä tilannetta. Haastattelussa käsiteltiin muun muassa työvoimaa taljan käsittelyssä.

TYÖVOIMAN SAATAVUUS VAIHTELEE

Vastaukset työvoiman saatavuudesta vaihtelevat laidasta laitaan. Joissain teurastamoissa on helppoa saada työvoimaa taljankäsittelyyn, kun taas joissain paikoissa se on erittäin vaikeaa, varsinkin teurastuskauden edessä kevättä kohti.

Nuoret ovat paikoin innostuneet taljan käsittelyyn, sillä siihen ei tarvita virallisia lupia (hygieniapassi ja lopetusasetuskelpoisuus) tai yhtä monivaiheista perehdyttämistä, kuin työskentelyyn elintarvikeketjussa. Toisaalta taljan käsittelyä ei arvosteta varsinkaan nykyisillä taljamarkkinoilla. Taljan käsittely on myös fyysisesti raskasta ja kuormittavaa, etenkin jos taljan käsittelyvaiheet ovat huonosti suunniteltuja ja toteutettuja.

ULKOPUOLINEN TYÖVOIMA VOI TUODA LISÄKUSTANNUKSIA

Ajatus käyttää poronhoidon ulkopuolista työvoimaa taljankäsittelyssä teurastuksen aikana on otettu suopeasti vastaan teurastamoiden puolelta. Se herättää pohtimaan myös siitä syntyviä lisäkustannuksia.

Ulkopuolista työvoimaa on jo kehitetty, mutta huonoin tuloksin. Sen koetaan olevan kallista. Palkan lisäksi täytyy ottaa huomioon työntekijään kohdistuvat sivukulut. Myös taljan käsittelyn ulkoistaminen toiselle yritykselle voi olla haastavaa hinnan ja saatavuuden vuoksi. Osakkaiden tekemänä työ on halvempaa, sillä osakkaat tekevät teurastamossa työtä pääsääntöisesti itselleen osana omaa sekä paliskunnan poronhoitoa.

Ulkopuolisen työvoiman käyttö voi olla haastavaa myös aikataulullisesti. Teurastuksia voi tulla lyhyelläkin varoitusajalla vaihtelevia määriä vaihtelevina työaikoina, jolloin voi olla vaikea aikatauluttaa omia menojaan.

Haastattelujen tuloksia avataan lisää myöhemmin Taljat rahaksi -hankkeessa.

TALJAT RAHAKSI – PORONTALJAN JALOSTAMISEN KEHITTÄMISHANKE

Toiminta-aika on 1.5.2021 – 31.12.2022.

Hankkeen toteuttajat ovat Lapin Ammattikorkeakoulu ja Paliskuntain yhdistys. Hankkeen rahoittavat Lapin ELY-keskus ja Maaseuturahasto. Lisätietoja osoitteesta lapinamk.fi/porontaljat

LAPIN AMK

Isa-Miranna Pulska työskentelee projektityöntekijänä Lapin ammattikorkeakoulussa.

POROTARVIKKEITA SUORAAN VALMISTAJALTA

Länget, valjaat, päitset kolmessa eri koossa – myös poron mittoilla.

Meiltä myös lapinvyöt, luhkat ym.

ALiSe-nahkatuote, p. 0400 760 277

alisenahkatuote.nettisivu.org / Vaalajärvi